

PETROZSÉNY és VIDÉKE

TÁRSADALMI, KÖZGAZDASÁGI és VEGYES TARTALMU HETILAP. — MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP REGGEL.

A lap előfizetési ára:

Egy negyedévre . . . 2 kor.
Fél évre . . . 4

Egészévre . . . 8 kor.
Egyes szám ára . . . 20 fil.

A lap szellemi részét illető közlemények a „Petrozsény és Vidéke” szerkesztőségéhez; az előfizetések pedig a kiadóhivatalhoz küldendők.
Hirdetések, valamint nyiltéri közlemények mérsékelt áron számíttatnak.

A munkások.

Munkások alatt, nemi különbség nélkül, mindazokat értjük, akik akár szellemi, akár kézi munkájuk által szerzik meg az élet fentartás szükségleteit, kezdve a miniszterelnöktől az utolsó napszámos asszonyig. A hivatal azon elönnye jár, hogy betegség esetén is egy ideig — az alkalmazottak megkapják járandóságukat, míg a kézi munkások ez alatt nem kereshetvén, még a betegséggel járó kiadások is terhelik, azért vannak a betegséggel járó egyesületek, hogy ilyen alkalommal könnyítsenek a munkás helyzetén.

Azonban számtalanszor megtörténik, hogy a munkás teljesen képtelenné válik tanult mesteriségét folytatni. Munkabíró állapotában, pedig képtelen annyit keresni, hogy hátralevő napjaira magát főtartarhassa, s így hozzátartozóinak s legtöbb esetben a községnek és társadalomnak válnak terhére. Ha megfigyeljük az állatokat: méhet, hangyát, hörcsögöt stb. azt látjuk, hogy gondoskodnak magukról oly időre midőn lehetetlen élelemhez jutniok.

Az ember, mint okosabb s így több előre látással bíró lény, szintén gondoskodik magáról és hozzátartozóiról, hogy midőn beáll a munkaképtelenség ideje ne szoruljon a közönség könyörületére, szóval ne kelljen koldulnia. A nyugati államokban, különösen Franciaországban, elvétve sem lehet látni törődött öreg embereket munkában görnyedni, ott mindenki annyit tesz félre keresményéből, hogy öreg napjaiban tisztességesen megélhessen; igaz, hogy a munkabíró ember rendkívüli erő-

fejtéssel dolgozik, hogy minél többet kereshessen. Nálunk valóban szomorú látványt nyújt, midőn 60—70 éves emberek kénytelenek olyan a milyen munkát végezni, hogy napi élelmüket megkereshessék.

A munkások érdekeit szívükön viselő emberbarátok ezelőtt 12 évvel, megalkották a „Magyarországi munkások rokkant- és nyugdíj-egyletét”, mely még a legszegényebb munkásnak is alkalmat nyújt arra, hogy csekély hozzájárulással önmaga és családja jövőjéről gondoskodhassék.

Ezen egyesületnek tagja lehet mindenki 12 éves korától férfi úgy mint nő, legyen az bármiféle munkás, iparos, kereskedő, tisztviselő, iparostanoncz, napszámos, mosónő, vagy bármely rendes foglalkozással bíró minden férfi vagy nő egyaránt.

Egyszerűen jelentkezni kell a petrozsényi fiókpénztár elnökénél, Babos Imrénél. Fizetni kell hetenkint (10) tíz évig 20, 24, 30 fillért, kinek milyen a keresete. Tíz évig semmiféle segítségben nem részesül az egyesülettől; tíz év múlva, vagyis a ki 520 héten át fizette tagsági díját s ekkor munkaképtelen lett, kap hetenkint 8:40; 9:80; 11:90 koronát; ha egészséges marad fizeti tovább a tagsági díjakat s bármikor lett munka képtelen évről-évre mindig több segítségre van igénye; ha 40 évig fizeti a díjakat, akkor nyugdíjat kap, még pedig a ki hetenkint 20 fillért fizetett az kap hetenkint 12 koronát vagyis egy hónapra 48 K., tehát heti 20 fillérért negyven éves korában minden további fizetés nélkül 48 korona havi nyugdíja van; aki 24 fillért fizet, az kap hetenkint 14 K.

vagyis havi 56 koronát; aki pedig 30 fillért fizethet az kap 68 korona havi nyugdíjat. Ezt megkaphatja, az asszony is, a ki munkás férje mellett otthon a házi teendőket végzi, megkaphatja a ki naponta csak 40 krt. vagyis nyolczvan fillért keres, mert ez hetenkint 240 fillér s ebből csak 20 fill. kell az egyesületbe.

De mi történik, ha valaki beteg, nem kap munkát vagy a fiatal embert elviszik három évre katonának s ekkor nem levén keresete miből fizesse hetenkint a 20 fillért? Erről is van gondoskodva: az illető bejelenti, hogy miért nem tud fizetni, s ezt minden három hónapban jelenti mind addig a míg újra keresethez jut s ekkor vagy utána fizeti, vagy mint a katonáknál ez a három év nem jó számításba, hanem folytatja a hol elhagyta.

De nem csak a munkára képtelen kapja 10 év után a segítséget, hanem ha időközben meghal, a hátra maradt özvegy az elhalt férj által befizetett összeg 30%-át kapja végkielégítésül. Ha árvák is maradnak hátra, ezek neveltetésére az özvegy az elhalt apát megillető segély 1/6-át kapja minden árva után, míg a fiúk a 13, a lányok a 14 évet betöltik. Ez oly hathatos segítség, mely az özvegynek lehetővé teszi az árvák tisztességes felnevelését.

A választmányának még az is jogában áll, hogy egyes, saját hibáján és mulasztásán kívül nyomorba jutott rendes tagnak, ha a nyugdíjintézet iránt elvállalt tagsági kötelezettségének eleget többé nem tehet, de tagsági díjait 5 éven át pontosan fizette, végkielégítésül egyszer s minden-

„PETROZSÉNY ÉS VIDÉKE” TÁRGZÁJA.

Bártfa.

Ország szerte rendkívüli nagy hőség uralkodik, némely helyeken már a 40 fokot is meghaladta. Itt Petrozsényben sem kevesebb a déli órákban 30 C°-nál. Ilyenkor mindenki vágya gondol egy oly zugra, hol kellemesen lehetne szorakozni a hűsben.

A mult év augusztusában a véletlen egy szép völgybe vezetett, hól a legbájosabb nők kézzorítása és égő szemök villanása sem tudott kellően felmelegíteni. Mi, — Hunyadvármegyeiek is, kik eléggé hozzá vagyunk szokva hideg időjárásához, téliruhában, felöltövel némelyek még bundában; is a nők pedig prémbőrkabán dide-regtünk, annyira, hogy pár nap alatt megunva a dicsőséget leköltöztünk a Quarneróra, hol a Delfinek játékában gyönyörködve melegedtünk át.

Petrozsényből is nem egy család kereste fel Bártfát, tüdlni és gyógyulni meüvén oda; ezek bizonyoságot tehetnek, hogy kevés hely van mely a figyelmet úgy megragadná, s a lelket úgy rabjává tenné mint Bártfa. A merre csak nézünk, a teremő őserő csodái tárulnak elénkbe, hegyen-völgyön, fűben-fában, vízben pazar változattal. Tájakban elragadóan szép földje, mely a turistáknak jutalmazó, az egészségnak balzsam, a léleknek tüdős, a szemnek gyönyörűség.

Bártfa városától mintegy két kilométernyire fekszik Bártfa-fürdő azon gazdag fenyves erdőtől körülvett völgyben, melyet északfelől a „Kőhegy” erdős bérézei védenek. Éghajlata kellemes, enyhe. A napszakok hő-

mérsékletében nincs meg az a nagy ellentét, ami az alpesi fürdőkön észlelhető.

A gyakori, de rövid ideig tartó esőzések elég hűvösen tartják a levegőt még a legnagyobb kanikulában is. A természetnek őserje a gyógyító szereit: a tiszta, üde levegő, mely a környező fenyvesek rengetegeiből szakad felénk, mely lelket üdítő, testet gyógyító balzsamot ringat hullámain, az ismeretlen magasságból jótékony melegséggel aláhulló napfény és a föld mosokoltalan mélyéből felbugyánáló lugos-sós-savas és lugos-vasas savanyuvizek.

Bártfa védett fekvésénél, kellemes éghajlatánál, tiszta, portól mentes levegőjénél fogva első rendű klimatikus gyógyítóhely. Hideg, zordszelektől védett fekvésének, tiszta levegőjének élettani hatása jóval felülmúlja a külföld hasonló helyeinek hatását, akár Svájc, akár Tírol hasonló helyeit tekintük, miről egy Bártfán töltött nyár mindenkit meggyőzhet. Kimondhatatlan tiszta, balzsamos levegőjében sok szenvedés megenyhült, sok kialvó remény kopott új lángra.

A XVIII. század végén és a XIX. század elején fenyves gyűlhelye volt ez a fürdő, hol a kurucz, hol a laboncz, hol meg a lengyel uraknak, sőt a város leveles ládájában egy régi irást is őriznek, a melyben már Mátyás Király dicsőreleg emlékezik meg Bártfa fenyveseiről és söréről.

Vidéken regényes kiránduló helyek kínálkoznak csak pár órányira is két igen érdekes vár fekszik, a szemet és a képzeletet egy képen gyönyörködtetők.

Az egyik Zboróvár, a melyet II. Rákoczy Ferenc az öreg Serédytől vett meg és innen indult ki, Homonnán keresztül, hódító útjára.

A másik: Kapivár, a híres, ősrégi kapivári Kapy-család fészke, a melyet egy régi avarkori romból 1388-ban alakított át fényes lovagvárra Kupy Miklós, aki Zsigmond királytól, a pestmegyei tétényi uradalomért több sáros megyei falut cserélt akkor. Ennek az unokája: Gábor, később országbíró lett.

A mult század huszas éveinek végétől a negyvenes évek végéig volt rendkívül divatos fürdőhely Bártfa és a ki előkelő volt, vagy annak akart látszani, az mind Bártfára ment. Az egész felső Magyarország mágna és gentry családjainak volt találkozó helye. Sáros megye egész elitje látható volt ott, a Péchyek, Szinnyi-Mersék, Bánók, Bujánovicsok, Hedryek, báró Ghyllányiak és többeknek családi házaik, pompás nyaralók is vannak a fürdőben.

A magyar és lengyel főurak káprázatos pompát fejtettek ki és olyan fogatokat lehetett látni Bártfán, a melyek ezreket értek.

Az ország első bandái huzták a Cursalonban — akkor külföterem — és itt busultak az urak Csermák édes-bus andolgóin.

Megfordult a bártfai fenyvesek alatt Lavotta is a zseniális zeneszerző és itt szerzett egy „Báli emlék”-et, a melynél szebb tánczeneveleg még ma sincs az egész zeneirodalomban.

Holdvilágos, langyos esteiken, mikor a lengyel urak a magyar hölgyeknek csapták a levét és viszont a daliás magyar leventék a lengyel hölgyeknek magyarították a csillagok járását, gyakran fölhangzott az ismert lengyel dal:

Polak wenger dwa bratanki,
Jakdo Sablji takdo sklanki...

korra egy bizonyos de az illető rendes tag összes befizetéseinek 50 százalékát felül nem haladható segély összeget kiutalványozni, melylyel egyszerűen az illető rendes tagnak tagsági minősége és joga végkép megszűnik.

Mindenkinek csak egy tagsági könyve lehet. A tagsági jog másra át nem ruházható. Mindenki csak jelentkezése napjától vétetik fel tagul; tehát előző éveket után fizetni nem lehet. Az egylet pénze a jóhírű Hazai Bankban van elhelyezve s annak kezelése oly biztosítékkal van körül véve, hogy károsodás senkit sem érhet; különben az egész intézet állami ellenőrzés alatt áll.

Az egyletnek eddig 35 ezer tagja van, de tagja kellene hogy legyen Magyarországon minden munkás embernek. Azért minden munkás siessen a tagok sorába lépni s figyelmeztesse társait is e közhasznú intézményre, mert csak így lehet elérni azt a célt, hogy egyetlen munkás ember se szoruljon a keserű kegyelem kenyérre. Használják fel jövőjük biztosítására az egyesületben rejlő hatalmas erőket, mert örökké igaz marad az a közmondás: „Segíts magadon s az Isten is meg segít.”

KÜLÖNFÉLÉK.

— **Köszönetnyilvánítás.** Hunyadvármegye kir. Tanfelügyelője miniszteri meghagyás folytán Andreics János bányatanácsosnak köszönetét nyilvánította népoktatási czélokra tett 100 korona adományáért.

— **Réthy Lajos** kir. tanácsos Hunyadvármegye tanfelügyelője e hó 15-én szabadságra megy s csak augusztus 26-án veszi át újra hivatalát. Ez időre a hivatal vezetésével a miniszter Szabó Elemér segéd tanfelügyelőt bízta meg.

— **A Petrozsényi takarékpénztár** részvény-társaság f. hó 1-én tartotta meg rendkívüli közgyűlést, melyen konstatáltatott, hogy az ápril 10-én kibocsátott 1000 drb részvény mind aláíratott s annak 34.26 % már be is fizetett ennek alapján a javasolt alapszabály módosítás elfogadtatott.

— **A vívóakadémia** f. hó 2-án nem nagy, de distinguált közönség jelenlétében folyt le. A kitűzött 7 óra helyett csaknem 9 órakor kezdődött. A szülők gyönyörrel nézték gyermekeik ügyes kardforgatásait. A nagyok is kitétek magukért s a rövid időt mely alatt tanultak, szép eredménnyel használták fel. A vívás a test ügyességét és szabályos fejlődését nagyban előmozdítja s mint Chappon báró vívómester ott nyilvánosan kijelentette: azaz előnye is van, hogy a jó vívó soha sem lesz krakeler, s minél kevesebb párbaja akad. A versenydíjak kiosztásánál az első aranykoszorút Maderspach Viktor nyerte, ki az összes mérkőzések között csakugyan a legjobb vívó; a másodikat Chappon Izabella báró kisasszony kapta, ki filigrán testalkatát tekintve elég ügyesen hadakozott jobb és bal kézzel egyaránt. Az első aranyérmeket kapta Oláh Géza vasúti mérnök Piskiről, a másodikat Spiegel Sándor, ki igen elegáns tartással és mozdulatokkal vívott. Ungváry György is aranyérmeket kapott, kinek kemény csapásai alatt csak úgy csattogott ellenfelének maszkja. Érmeket kaptak még a kis Ridwald fiú, ki az előjelekből ítélve, ha szorgal-

masan tanul igen jó vívó fog lenni és Rosenberg Imre. Elismerő oklevél pedig minden tanítványnak jutott. Mig a termet ki szellőztették a közönség megvaesorált s azután kezdődött a tánc és daczára a sok szép asszony és lány tüzes tekintetének páros viaskodásra alkalmas momentum elő nem fordult.

— **Zsazsa.** A hátszegi kiállításon — mint értesülünk — a legérdekesebb tárgy Fedák Sári volt, ki fehér tőf-tőfjén bejárta egész Erdélyt s Déván megpihenven átszáguldott Hátszegre kiállítást nézni. Örvendünk, hogy automobiljait a hegyes vidék viszonyaihoz alkalmazta s csak a Hortobágyon sülyedt a mocsárba. A síkföldre machinák pedig a sziklának rohannak mint az egy Oláhországi automobilbal történt a szurduki szoroshan hol a gép ösztöröt s a rajta ülők mindnyájan megsérültek.

— **Millió ember** foglalkozik azon gondolattal, hogy egy módot találjon arra, hogy a család minden részének szórakozást nyújtson. Ezen rejtélynek mondható eszmét a „Tolnay Világ Lapja” megoldotta. A család minden egyes tagja talál szórakozást ezen igazán páratlanul mondható képes újságban, mely hetenkint 60, sőt 70 oldal terjedelemben is megjelenik, s potm 2 frt 48 kr-ba kerül egy felévi előfizetés ára 4 frt helyett. Ajánljuk ezen lapot szíves figyelembe olvasóinknak. Egy mutatót készsége küld a kiadóhivatal, csak tessék a „Magyar Kereskedelmi Közlöny” kiadóhivatalához Budapest, VII., Károly-körút 9 fordulni.

— **Gyilkosság.** F. hó 4-én Jován Dán Brága agyon ütötte öcsét Jován Pétert egy 60 esztendő, gör. kel. vallású kisbirtokost, ki 7 gyermeknek atyja s köztük a legkisebb még csak 6 éves. A gyilkosság oka bosszu. Ugyanis a két rokon régóta perben áll egymással. Jován Péter megnyerte a pert és elvesztette az életét. Jován Dán bevallotta tettét, letartóztatták s a dévai törvényszék fogházába szállították.

— **Szanatoriumi lapok.** A „József főherceg szanatorium Egyesület” új lapot indított meg, mely méltán tarthat igényt szélesebb körök érdeklődésére. Az egyesület elhunyt nagy vedőjének József kir. hercegnek arcképe és az egyesülethez intézett sorai díszítik a lapot. Közli dr. Korányi Frigyesnek a társadalmi harc nagy vezérének tartalmas előadását a tuberkulózis ellen való küzdelem mai állásáról. Dr. Kuthy Dezső egyetemi m. tanár gyönyörű előadását, Lukács György elnök bevezető és üdvözlő beszédét, a jövő évi munkaprogrammot. Apró közleményei a záslót bontott egyesület agilis tevékenységéről és mozgalmas életéről számolnak be. Ezt a lapot minden tagja az egyesületnek ingyen kapja meg. Bizton reméljük, hogy a Zsilvölgyben is sokan fogják megrendelni. Hiszen oly magaslatos a cél melyet az egyesület kitűzött. Az egyesületi tagsági díj évi 4 és 2 korona, melyet postautalványon lehet beküldeni a József kir. Herceg Szanatorium Egyesületnek (Budapest, Királyi-bérlőház.)

— **Rémhír.** E hó 7-én mindenfelé azon rémhírt terjesztették, hogy Oláhország határán két csimpai esendőt meggyilkoltak. E hír azonban másnap sem talált megerősítésre, hanem oda enyhítették, hogy az oláh határon nagy verekedés volt a mikor is két munkást agyon lőttek s két esendőt a határ örök elfogtak. Az itt időző esendő őrnagy a petrozsényi őrszel azonnal kiszállt s a szolgabírói hivatal is 9-én este hivatalos vizsgálatra indult s így csak 9-én este vagy 10-én lehet biztosat tudni.

„Ő csász. és kir. felsége, Magyarország királynéja 1895. év július 1-től 22-ig. Orizzük kegyelettel.”

Az oszlop másik felére pedig a következő van véve:

„Unda salis ferro fraterno foedere juncta quibbis ut valeas hoc tibi fonte salis hora fugax signet perituri tempora morbi quum crescat morbo deficiente salus.”

Most két éve gyönyörű emlék szobrot emeltek a Deák-szálloval szemben levő park közepén. Minden fürdő vendég megilletődve mutogatja a helyeket, hol ő felsége sétált, vagy megpihent. E három hét melyet ő felsége itt töltött megint arra irányozta a fürdőző közönség figyelmét s évenként mintegy 2-3 ezer vendég fordul meg e helyen kiknek legnagyobb része állandó vendég.

A részvény-társaság szállodáiban um.: a Deák-Széchenyi- és Erzsébet szállókban, valamint a magán szállókban 1500, kényelemmel és csinnal berendezett szoba áll rendelkezésre; mindenütt villamos világítás. A hideg vízgyógyintézet közelében, hatalmas fenyők között az új és díszes New-York étterem és kávé-eszernak fővárosi első rangu vendéglő vezetése alatt áll.

Vajha főnaink ismét oly hangossá és élénknek tennék a szépségek e történelmi nemzetességekben oly gazdag, szépségekben oly páratlan helyét, mint volt a múlt század huszas, harminczas éveiben!

C S A R N O K.

Sensatio.

„Az ember ezt, ha egykor ellesi, Vegy-konyhájában szintén megteszi.”
Madách.

Az emberi tudás egy fél évszázad alatt oly rendkívüli előhaladást tett, hogy a lefolyt századok együtt véve sem közelíthetik meg. A chemia a természet oly rejtélyeibe világított, melyeknek csodái megdöbbentették a kutatók elméit. A bizonyossá lett alapokon már is óriási nagyságra emelkedtek a tudás templomai; de egyet, az élet keltését, az organikus lények mesterséges uton való előállítását, az emberi tudás határára tullevőnek tekintettük mindörökké. „Minden élő csak élőből keletkezhetik, ez a tudomány álláspontja ma, s azt hittük, hogy ez is marad örökké. Az emberi véges elme nem hatolhat be a teremtetés titkaiba.

Azt tudtuk, hogy élet csak ott támad, a hol már van. Szülőből az utód. Ez álláspontra kellett helyezkedni a tudománynak akkor is, amikor a mikroorganizmusok, a bacilusok életének titkait derítette ki. Amikor ellepte a szerves test valamely rétegét a titokzatos végtelen apró élőlények myriadijainak tenyésztete, iszonyu rombolást mívelvén, vagy néha retentő mérgezést okozván. E kutatások megerősítették a tudományt abban, hogy bárhol talál, még oly titokzatos életet is mint a bacilusoké, az semmiből nem keletkeztethet, hanem annak az életnek valamely csirája került kedvezően táplálótalajra s ott csak elszaporodott, tenyészett, bármily lehetetlen gyorsasággal és hihetetlen mennyiségben is.

A tudásnak emez álláspontja némileg gyakorlati s e szempontból igen böles álláspont; de elméletileg még is a levegőben lógott a felfogás, hogy az életnek ezen végtelenül egyszerű ősi alakjai, az egy sejti lények, a fejlettségnek egy bizonyos, ha még oly alacson fókán állanak. Hogy mindezeknek valaha még kezdetlegesebb életen kellett kezdődniök. Hogy kellett valahol a teremtetés ősi történetében valamely olyan pontnak lennie, ahol az első, legelső élő alakulat kezdődött s a melynek tovább-tenyésztéséből fejlődött minden további élet s a melynek a bacillusok világa is már valami magas fok.

Jóllehet a gyakorlati tudomány felfogása az volt, hogy csak az élő ad életet, törekvése az utolsó évtizedekben mégis oda irányult, hogy az élet keletkezésénél ne keresse másutt, mint az életnek legegyszerűbb fokain habár a legegyszerűbb fok még teljesen ismeretlen is. E fokot is megtudni elméletben határozni. És pedig akkép, hogy ismeri a szerves chemiát, vagyis azon atomösszetételeket, a melyek matematikai pontossággal egész határozott sort mutatnak egyszerűbb összetételektől mind bonyolultabbakhoz. Az atomok mind növekedő számát egy-egy molekulában s szerkezetöknek mind komplikáltabb összetevődését a chemia az egyszerűbb vegyületek egész során kiderítette, úgy, hogy épülésöknek ma már egész törvényszerűségébe bele látunk. Azt is tapasztalták, hogy mentől magasabb összetételekhez értek annál inkább jutottak oly vegyületekhez, amelyek már az élő szervezeteknek csak anyagai. Viszont minden élő szervezet anyagot mindig mélyebben elemezve, mind csak igen magas, igen összetett szerves vegyületnek ismertek fel. Legutóbb pedig, midőn a sejt élettanának területén tetek óriási haladást, már szinte áthidalák a távolságot a szerves vegyületek és a sejt, az élet ezen legprimitívebb alakja közt, amennyiben mindinkább kimutatták, hogy mindazon jelenségek a melyeket az életjelenségeiként ismerünk a sejten, nem egyebek, mint a szerves chemiai anyagoknak fizikai atom mozgásaihoz eredő folyamatok s hogy nincs ok másféle vitális erőket feltételezni; szóval hogy az élet, keletkezése szerint, csak folytatása bármely magas fokozaton azon atom életnek, amely már a szerves vegyületekben kezdődik. Ez a sejt fiziológiának legújabb iránya.

Az élet első őspontja a chemiai vegyületek molekula élete és a molekulából már egybeálló sejtszerű átalakulat átmeneti pontja. A szerves molekulák egy bizonyos igen magas szerkezetű fokukon elérik azt a pontot, hogy képesekké válnak chemiai vonzásuk folytán arra az életre, a melyet már mint sejtek folytatnak tovább. Ezek a sejtek is, talán millió évek során, mint bacillusok élnek tovább, mint egykor a külön molekulák, míg végül ezek az egy sejti lények is elérik azt a fokot, azt a bizonyos magasabb fokú fejlettséget, hogy oly sejtekké válhassanak a melyek aztán képesek, hogy belőlük még összetettebb élet fejlődjék: az állati testek élete. Az állatok is a sejtek összetevődéséből alakultak épűgy, mint az igen magas fejlettségű összetevődéséből a sejt.

és ölelkeztek, csókoloztak a testvér nemzet egymásbuját, örömet annyira átérző fial. (Sőt azt hiszem, olykor a leányai is.)

A bártfai Anna-bálok olyan híresek voltak a harminczas években, épen mint a mádi szüreték és azt tartották, hogy ha a leányt főkötő alá nem hozza a »pócsi bucsú,« a mádi bál, a debreczeni vásár, okvetellen férjet kap a bártfai Anna-napon.

Öt-hatszáz négy- és ötlovas, csengős, sallangos szerszámú fogat hajtott akkor a bál napján a fürdőépület elé és még túl a Dunáról, meg a stájer határszéli megyékből is jöttek Hertelendiek, Bogyaik, Kacs-kovicsok, Radók, Udvardiak föl a szépségek e vadregényes pontjára.

A régi fénynek, a régi nagy dárídóknak vége van már Bártfán. Ujabb, jozanabb nemzedék jött az elmult busuló, tüvönnyázó vadfiuk helyére. Mindazonáltal Bártfa ma is zajos vidám hely. Lengyelországból ma is tömegesen tudnak oda a gyógyulást keresők hanem is a főnemesség köréből. Felsőcséky király asszonyunk Erzsébet is itt töltött egy nyarat most tíz esztendeje. Emlékét kegyelettel őrizi a fürdő igazgatóság, poharat melyből ottléte alatt itta a »gyógyforrás vizét egy kőoszlop közepén vésett nyílásba helyezte, a következő felirással figyelmeztetvén rá a fürdő közönséget:

„Ezen pohárból itta a bártfai gyógyforrások vizét Istenben boldogult, feledhetetlen emlékü Erzsébet.”

S ez így folytatódik tovább, millió évek során fejlődnek ki a mindig bonyolultabb összetételű állati szervezetek. Ezek elérnek egy bizonyos igen magas fejlettségű fokot, az emberit.

Most ha visszaképzjük a fejlődési fokozatot az embertől a molekuláig, azt látjuk, hogy sokszáz millió év leforgása alatt a molekulák fokozott fejlettségéből elő áll az ember; előből élő, végtelen fokozatban. Tehát élő csak ott támad, a hol élet már volt és ime a képzelet előtti és lehetetlennek látszó Burke professzor Cambridgeben fölfedezi. Az üvegben támad az életnek valami határozatlan fizikai formája, ott, hol azelőtt az életnek legkisebb csirája sem volt. Semmi másból való. Megkapó világosságban tündöklök az élet őskelkezésének módja. És e csoda a rádium sugárzásának hatása alatt született.

Azt kell vizsgálnunk, hogy miként keletkezett földünkön az élet első csirája. A föld a maga ősi állapotában izzó léven, itt minden organikus életet az a hő tönkre tett, legalább azon tapasztalat szerint, hogy az eddig mindenféle szervesélet egy bizonyos hő fokon felül elpusztult. Az élő szervezetek, a legellentállóbb bacilusok, a hőnek a forrponon valamivel felüllevő fokát nem állják ki. Hogy lehet tehát, hogy itt még is élet keletkezett, mikor előzőleg az élet pusztulásának minden feltételei megvoltak? Ezen hypothesis dogma erejével hatott az elmékre, mely megáll az élet azon alakulataira nézve, a melyeket ismertünk, de ugyálszik nem áll meg az ősi életre. És Burke itt csinált valami genialist ezen fölvetéssel szemben.

Üvegjéből gondosan kiirtott minden életcsirát, — a bakteriologiai laboratorumok ilyen kísérletekre csak nem tökéletesen vannak felszerelve — és az üvegben magas hő és nagy nyomás alatt végezte meglepő eredményt járt kísérleteit. Vagyis azon körülményeket iparkodott helyre állítani, a melyek az ősi életszikra keletkezésénél külsőleg közre játszottak.

Az üvegbe zárt huslevesben, mely mindenféle élő mikroorganizmusnak a legkedvezőbb táplálkozási és tenyésztési feltételeket nyújtja, a rádium sugárzásának kitéve élet keletkezett; piczin kis gömböskék, a melyek növekedtek és oszlas útján szaporodtak, azaz fiziologia módon tenyészték.

De csak akkor keletkeztek ilyen, a fiziologiai élet tüneteit magukon hordó testecskék, ha a rádium hatása alatt volt a husleves. Teljesen ugyanazon kísérlet folyt egyidejűleg, ugyanazon huslevesrel, de rádium nélkül, és akkor a husleves változatlanul maradt.

Anyagilag tehát itt két materia szerepel: a husleves és a rádium.

A husleves annak a kérdésnek felvetésénél jó tekintetbe, hogy vajon ez az élet ami itt keletkezett, semmiből keletkezett-e csakugyan. A hirt úgy vettük ugyan, hogy a rádium hatása alatt élettelen anyagból keletkezett élet, pedig maga a husleves, chemiai értelemben, már nem mondható élettelen anyagnak. Sőt: a husleves már meglehetősen magas szerves vegyület. Azaz olyan anyagösszetétel, amely különbözik az élettelen, a szervetlen vegyületektől.

Már ezen organikus összetételben benne van a szerves élet tulajdonsága, annyiból, hogy bonyolultabb, magasabb alkotású szerkezet növekedésére képes.

A vegytanban ismerik a szintetizálódást, vagyis azou cselekvését a szerves vegyületnek, hogy magasabb összetételűvé változik át; de ezt mesterséges, laboratoriumi uton nem tudják előidézni, míg ellenben az élet vegyi folyamatai között lépten-nyomon megtörténik. Minden táplálékunk, amelyből a testünket építő anyagok lesznek, szintetizálódás útján válik azzá, azon alsóbb összetételű vegyi szerkezetükből a testünk anyagait képező magasrendű vegyi szerkezetekké. Tehát a husleves is már olyan anyagként szerepel, a mely magasabb szerkezetűvé válás útján mind közelebb juthat azon összetettséghez amelynél a sejt élet kezdődik.

Tehát a rádium behatása alatt oly chemiai magasabb rendű összetételűkké válás sora ment végbe a huslevesben, a mely elérte végül azon fokot, a hol a fiziologiai élet első alakja, a sejt élet kezdődik.

A vizsgálódások azt állapították meg, hogy az így keletkezett radionoknak elűtő tulajdonságaik vannak a bacillusokétól. Állatani értelemben még nem sejték.

Burke maga is kifejezi azon nézetét, hogy még a bacillusoron is alól levő élettelen van dolgunk. Egyik fontos tulajdonságuk, hogy vízben teljesen oldodnak, míg a bacillusok már nem.

Ezen kísérletek a rádiumnak esodálatos szerepét tüntetik föl, mely egyik meglepetést a másik után hozza

s a tudománynak szinte új világokat nyitott. Mi szerepe van hát ebben a legújabb esodában a rádiumnak?

A rádiumról már tudunk annyit, hogy az egy ősi energiája készlet. A mely villamosságot, hőt és fényt sugároz ki, szinte mérhetetlen mennyiségben, mert folytonos energia fogyasztása dacára, energiájának semmiféle fogyását nem lehetett még tapasztalni.

Egész másuton, a Cavendish laboratorum szenzációs kísérleteitől külön folytak a francia Gustave Le Bon fizikai kísérletei és tanulmányai, melyek mintegy kiegészítő magyarázatát adják az egész hatalmas, talán korszakot alkotó tudományos felfedésnek.

Le Bon szerint, minden anyag materializálódott energia. Azaz valamikor anyagtalán energia volt. Hogy mi ez az anyagtalán energia?: a villamosság. A mely hő és fény hatással változhatik.

Amidőn villamosság keletkezik, mindig az anyag lesz erővé. A dörzsvillamosságnál a dörzsölt anyag végtelen kicsiny intramolekularis, sőt intraatomikus részecskéi alakulnak át immaterialis energiává — villamossággá. Ezen a nyomon haladva, bizonyítja Le Bon, hogy az energia a materializálódásnak a különböző fokain van mindenütt, a hol anyag van. Vannak anyagok a melyek még, nem materializálódtak teljesen. Ilyen még a rádium. Amely még nem teljesen materializálódott energia és még ontja magából az energiát. Amint valóság is, hogy a rádium folyton szorja a villamosságot, fényt és hőt. A rádiumban egy sugarát látjuk az ősi teremtő erőnek, amelyből minden támadt.

Ezeknek még csak a sejtmenél tartunk, de mintha a problémák mélyébe hatolna egy világító fénysugár! H.

Felelős szerkesztő: Nagy Miklós.

Kiadótulajdonos: Figuli Antal.

NYILTTÉR *).

Jegyzőkönyv.

Fölvéve 1905 július hó 5-én délután 1 órakor indifferens helyen.

Blau Jenő úr részéről Klein Jakab úr és Petrilla Partén úr Hercsuth Géza úrtól felükön elkövetett tetteles sértésért fegyveres elégtételt kérnek.

Rieger Endre úr és Burger Lipót úr felük nevében kijelentik, hogy a tetleges insultra a Blau úr részéről vele szemben használt, férfias önértéket mélyen sértő és emberi szenvedélyét felkorbácsoló „hallgasson maga pimasz” kifejezés adott okot és bár mint úri ember tettét sajnálja, de a kért fegyveres elégtételt megadja.

Ezen kijelentés után Blau úr megbízottjai említik, hogy a kihívás után tudomásukra jutott, hogy Hercsuth úrnak elintézetlen ügyei volnának és ezért becsületbírósság összehívását kéri.

Ezzel szemben Hercsuth úr megbízottjai kijelentik, hogy eltekintve attól, hogy Blau úr fenntédezt sértő kitétele és a jelen ügy alapját képező tetleges insultra között nemesak elválaszthatatlan causalis, hanem szoros időbeli nexus is áll fenn, ennél fogva a becsületbírósság összehívását nem tartják szükségesnek; mert abban a pillanatban, a midőn uriember valakivel szemben a „pimasz” sértő kifejezéssel él és a sértett fél annak hatása alatt tetlegességre ragadtatta magát, sértő fél eljátszotta azt a jogát, hogy lovagias értelemben fűrkészse sértettnek lovagias elégtételre való képességét, mivel ily esetben még akkor is köteles magának lovagias elégtételt minden föltétel nélkül venni, illetve ha erre felszólítják, — adni, ha az illető sértett többszörösen rabviselt ember volna is; ellen esetben oly színetet kölesünöz eljárásának, mintha azon előre eltöklét szándékkal sért, hogy a gyávaság köpenyébe bujva az illetőnek elégtételadási képességét kétségbe vonja; minek utána határozottan kijelentik, hogy magukat semmiféle kerülő utakra nem engedik tereltetni és amennyiben Blau úr megbízottjai a becsületbírósság eszméjét el nem ejtenék, részükrol az ügyet befejezetnek tekintik.

Blau úr megbízottjai kizárólag azért, nehogy felükön a gyávaság látszata rajta száradjon, ezúttal az ügy fegyveres elintézésébe bele mennek.

Megszakítva a tárgyalás délután 2 órakor, folytatás délután 6 órára megállapítva.

Folytatolagos jegyzőkönyv

fölvéve 1905 július hó 5-én délután 6 órakor ugyanazon a helyen.

Blau úrnak Petrilla Partén nevű megbízottja helyett, akadályoztatása miatt Vitkó Kornél úr jelent meg és így Blau úr részéről jelen vannak Klein Jakab és Vitkó Kornél úr, Hercsuth úr részéről az első tárgyaláson őt képviselő urak: Rieger Endre úr és Burger Lipót úr.

Vitkó Kornél úrnak a délutáni első tárgyalás jegyzőkönyve ujból fel lett olvasva, mire a nevezett úr kijelentette, hogy annak érdemével egyet nem ért és részéről — az első tárgyaláson Hercsuth úr megbízottjai által, a tárgyalás külbombeni befejezésének kilátásba helyezése mellett visszautasított — becsületbírósság döntéséhez kötötte az ügybeni további szereplését.

Ezzel szemben Hercsuth úr megbízottjai, kiindulva abból, — hogy az első tárgyalásról felvett, de még be nem fejezett és alá nem irt jegyzőkönyv alapját képező és közmegegyezésen nyugvó tárgyalás már oly stádiumba hozta az ügyet, hogy csupán a forma kérdést képező fegyveres elintézés közelebbi módjának és feltételeinek megállapításáról lehet most csak szó, — kijelentik, hogy ez ügyben az első tárgyalás jegyzőkönyvének lényegét legkisebb mértékben megváltoztatni czélzó tárgyalásba bele nem bocsájtkozhatnak és egyúttal felszólítják az első jegyzőkönyv felvételénél jelen volt és annak lényegével magát azonosító Klein Jakab urat, hogy az első jegyzőkönyv szellemében felük nevében a továbbiakra nézve nyilatkozzék.

Klein Jakab úr ezen felszólításra kijelenti, hogy a már félíg felvett és alá nem irt jegyzőkönyvben foglaltakat azon megjegyzéssel teszi magáévá, hogy épségben állónak tekinti azon jogát, hogy annak tartalmát is kiegészítő és megváltoztatható véleményének is kifejezést adhasson és kéri a becsületbírósság összehívását és annak döntésétől teszi függővé, hogy felük Hercsuth úrtól vehet-e elégtételt vagy nem, megjegyzi, hogy az első jegyzőkönyv utolsó része Rieger úr távollétében vétetett fel és az egész jegyzőkönyv felolvasva nem lett.

Ezen kijelentésével szemben Hercsuth úr megbízottjai szárazon constatálják, hogy az első jegyzőkönyv alapját képező tárgyalás folyamán kerekén kifejezték, hogy a mennyiben Blau úr részéről kért és az általuk a legnagyobb készséggel felajánlott fegyveres elégtétel után Blau úr megbízottjai továbbra is ragaszkodnának a becsületbírósság eszméjéhez, a további tárgyalást befejezettnak tekintik és ezen kategorikus kijelentés után mindkét fél megbízottjai közmegegyezéssel állapodtak meg az ügy fegyveres elintézésében és ennél fogva Klein úr ezen első kijelentésével homlokegyenest ellenkező fenti bekezdésben körvonalozott álláspontját teljesen érthetetlennek tartják és az első tárgyalás jegyzőkönyvében foglalt okoknál fogva ismételtlen tiltakoznak az ügy tekervényes utra való terelésétől és egyben Hercsuth úr részéről az ügyet a lovagias szabályainak szoros szemmel tartása mellett elintézettnak tekintik.

Miután Hercsuth úr megbízottjai a becsületbíróssághoz kötött további tárgyalásba nem bocsátkoznak, Blau úr megbízottjai az ügyet a maguk részéről is a lovagiaságnak megfelelően elintézettnak tekintik.

Jelen jegyzőkönyvek hirlapban való esetleges közlését a megbízottak felük szabad elhatározására bizzák. Lupény, 1905 július hó 5-én este 8 órakor.

Rieger Endre s. k.

Klein Jakab s. k.

Burger Lipót s. k.

Vitkó Kornél s. k.

mint Hercsuth Géza úr megbízottjai.

mint Blau Jenő úr megbízottjai.

Nyilatkozat.

Ezennel nyilatkozom, hogy Lázár Béla és neje ellen követett sértő szavakat és mivel hogy beszámíthatatlan állapotomban követtem el, ez uton a sértő szavaimat visszavonom.

Petrozsény, 1905. július 7.

Fenyvesy Egyed

kocsi vizsgáló.

*) E rovatban közlöttékért nem vállal felelőséget a Szerk.

Hirdetéseket mérsékelt áron elfogad
e lap kiadóhivatala.

A „PESTI NAPLÓ” új karácsonyi ajándéka.

Modern Magyar Festőmű- vészek

a czíme új kiadványunknak,
melyet 1905. évi karácsonyi ajándékkul szántunk
t. előfizetőinknek.

Ez új ajándékművünk, noha foly-
tatása és kiegészítő része lesz a „Magyar
Festőművészet Albumá”-nak, mégis mint
teljesen önálló mű gyönyörű foglalatja
lesz a modern magyar festőművészet re-
mekeinek.

Eddigi karácsonyi ajándékaink is
a magyar irodalmat és magyar művészetet
szolgálták, nagyszabású és nagyértékű
disművek százezernyi példányaival ter-
jesztve el a magyar költészet és festőmű-
vészet nagyjainak alkotásait. A remek-
művek e díszes sorozatát folytatja most
a „Pesti napló” új és minden eddigi aján-
dékát túlszárnyaló diszművel: a **Modern
Magyar Festőművészek-kel.**

Ötven nagyszabású festményt szemeltünk
ki a modern magyar festők alkotásaiból,
nagyreszt mesteri kivitelű műlapokon és
gyönyörű, több színnyomású képekben.

Ezenkívül be fogjuk mutatni e műben
jelesebb festőink vonzóan megírt életrajzát. A
szöveget, amely a modern magyar festőművészet
történelmét fogja tárgyalni, elsőrendű esztétiku-
saink könnyed előadásában, színes képek és
rajzok fogják tarkítani. Albumunk külső formá-
jában is követni fogja eddigi törekvéseinket és
a magyar könyvkötőiparművészet újabb alkotása
lesz.

Ezt az új, páratlan díszű ajándékunkat
megkapja karácsonyra állandó előfizetőinkön
kívül minden új előfizető is, aki mostantól kezdve
egy évre megszakítás nélkül a Pesti Naplóra
előfizet. Az előfizetés fél- és negyedévenként, sőt
havonta is eszközölhető.

Előfizetési ár: 1 évre 28 kor. 1/2 évre
14 kor. 1/4 évre 7 kor. 1 hora 2 kor. 40 fillér.
— Mutatványszámot szívesen küldünk.

Tisztelettel: a „Pesti Napló” kiadóirodája.

Műhle Vilmos

es. és kir. udvari szállító

Temesvár

Sürgönycsim:

„Viráglep Temesvár.”
Távbeszélő 10. zs.

Bármely vidékre szavatolás mellett szállítja:

A legszebb és legdivatosabb

Csokrok és Koszorukat

üde élő virágokból, a legjobb kivitelben.

Menyegzői és alkalmi csokrokat

ÜNNEPELYI ES GYÁSZKOSZORÚKAT

Sürgös megrendeléseket táviratilag kérem

A Monarchia legnagyobb virágszállítója.

2—3

Ház eladás.

Petrozsényben a vasuti-ut mellett a volt
Zlaczki-féle ház több lakásból, udvar, melléképü-
letekből és egy nagy kerttel bíró telket örök
áron eladom.

Wagner Károly.

Kiadó lakás

Petrozsényben, a főutcán I butorozott szoba,
I szoba és konyha azonnal kiadó.

Értekezhetni lehet: Krausz Józseffel.

Eladó „Biliárd”

Egy jó karban levő carambol asztal,
1 dákó tartó, 1 parti elefánt rist. carambol-golyó,
6 drb dákó és egy teljesen új kávéházi
pénztár jutányosan eladó.

Levelek és tudakozódások WAGNER szálló-
dába küldendők.

A vezetésem alatt álló körjegyzőséghez tar-
tozó községek az 1902—1904 évi zárszámadásaik
elkészítésére összesen 220 koronát szavaztak meg.

Ennélfogva felkérem azokat, kik a községi
számveteli teendőkben jártassággal bírnak, s ezen
számadások elkészítésére vállalkoznának, hogy alul-
írottán sürgősen jelenkezzenek.

A számadások felügyeletem alatt a petrillai
körjegyzői irodában lesznek készítendők.

Petrillán, 1905 június hó 22-én

Székely Jenő
h. körjegyző.

Hirdetmény.

A Kendeffy utcában 147 öles bentelek és
szilárd anyagból épült két lakásra rendezett ház
és udvar több mellék épülettel berendezett, kéz-
alul eladatik, bővebbet a tulajdonosnál.

Pagonya Károly
Kendeffy-ut.

2—3

Sárosy Viktor, Petrozsény.

Téssék választani!

Emez itt egy mosónő,
a ki természetesen a mosással járó munkákat csak egymásután teljesíteti, a ki a mellett mindenkor maga helyigényei s avas-
kivül mádnem kivétel nélkül csodálata nagy adó-
felleszt, szaz nagy étvagy-
esetl bir.

Ez azonban egy oly mosónő,
amely „gözzel” mos-
anélkül, hogy étvagy-
at gerjesztene s a
mellett a főzést, ful-
lesztést, parolást,
fu tölt, ártat és mosást
egyszerre s nem
egyszerre végzi és
ami főz-
mindentem nem
kacolat solta
bert!

Tehát mit részesít előnyben?

A répi előjártat-e, mely 1 évesztéséggel, hosszúsággal és öltözéggel jár, avagy az új kezelést, mely időben és költségben kb. 75%-ot megtakarít? Téssék próbálni! A John-féle „telített gözzel” mosógép probára is
Kapható:
Sárosy Viktornál, Petrozsényben.

Szennyes ruhanemű

— A John-féle —
mosógép „teljes gözzel”
Időben és költségben az
eddigi kezeeléssel szemben
kbl. 75% megtakarítás.
Probára is szállítatik.
Kapható:
Sárosy Viktornál.

Gözmosóda a háznál!

A John-féle
Füst-és szelelés-szabályozó-készülék
(Keményítő)

Menyő-szabályozó-
A keményítő-
szabályozó-
kibontó-
készülék

Legjobb alkalmat alkalmat minden fajta rostos szövet-
keményítő huzalának, mászkulmben konyhák, mosók, itoz-
konyhák, árnyékszék, fűtők, víz-szállítócsőnek növelésére.
Probára is szállítatik!